

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI

Delegatura w Białymstoku

LBI-4101-02-03/2013

P/13/168

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

I. Dane identyfikacyjne kontroli

Numer i tytuł kontroli	P/13/168 – Zagospodarowanie osadów powstających w oczyszczalniach ścieków komunalnych.
Jednostka przeprowadzająca kontrolę	Najwyższa Izba Kontroli Delegatura w Białymstoku
Kontroler	Adrian Gosk, starszy inspektor kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr 84220 z dnia 8 marca 2013 r. (dowód: akta kontroli str. 1-2)
Jednostka kontrolowana	Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej Sp. z o.o. w Dąbrowie Białostockiej („Przedsiębiorstwo” lub „Spółka”), ul. Generała Sulika 1 (kod pocztowy: 16-200).
Kierownik jednostki kontrolowanej	Celina Rudzińska – Prezes Zarządu. (dowód: akta kontroli str. 3)

II. Ocena kontrolowanej działalności

Ocena ogólna

Najwyższa Izba Kontroli ocenia negatywnie¹ działalność Przedsiębiorstwa w zakresie zagospodarowywania osadów ściekowych wytwarzanych w obu eksploatowanych oczyszczalniach ścieków.²

Uzasadnienie oceny ogólnej

W latach 2011 – 2012 Przedsiębiorstwo nie było zarówno od strony organizacyjnej, jak i technicznej dostatecznie przygotowane do prawidłowej realizacji zadań związanych z zagospodarowywaniem komunalnych osadów ściekowych, gdyż:

- stosowany proces technologiczny przeróbki osadu nie zapewniał odwodnienia odpadu w stopniu umożliwiającym jego okresowe magazynowanie, a zlokalizowana w oczyszczalni w Dąbrowie Białostockiej wiata składowa nie była dostosowana do przechowywania osadu w postaci półpłynnej (mazistej). Skutkiem tego pracownicy oczyszczalni nawozili grunty osadami również w okresie zimowym (w szczególności od grudnia do marca), jednocześnie nie rozpraszając odpadu równomiernie na powierzchni gruntu i nie dokonując jego niezwłocznego zmieszania z gruntem, co stanowiło naruszenie przepisu § 4 ust. 3-4 rozporządzenia w sprawie komunalnych osadów ściekowych.³ Naruszało to również postanowienia instrukcji obsługi oczyszczalni, która dopuszczała stosowanie osadów wyłącznie od kwietnia do listopada,
- nie korzystano z jakiegokolwiek urządzenia wagowego, które pozwalałoby ustalić rzeczywistą masę wytwarzanych osadów, a następnie określić prawidłowe

¹ Najwyższa Izba Kontroli stosuje 3-stopniową skalę ocen: pozytywna, pozytywna mimo stwierdzonych nieprawidłowości, negatywna.

² W okresie objętym kontrolą (lata 2011 – 2012) Spółka eksploatowała dwie oczyszczalnie ścieków, tj. mechaniczno – biologiczną oczyszczalnię z podwyższonym poziomem usuwania biogenów w Dąbrowie Białostockiej oraz mechaniczno – biologiczną oczyszczalnię w Różanymstoku.

³ Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 13 lipca 2010 r. w sprawie komunalnych osadów ściekowych (Dz. U. Nr 137 poz. 924). Rozporządzenie zwane dalej „rozporządzeniem w sprawie komunalnych osadów ściekowych”.

dawkowanie tego odpadu na gruntach rolnych. Przy prowadzeniu tej działalności Spółka opierała się wyłącznie na wyliczeniach szacunkowych,

- okresowo stan techniczny instalacji węzła higienizacyjnego oczyszczalni w Dąbrowie Białostockiej uniemożliwiał prowadzenie bieżącej neutralizacji osadu przy pomocy wapna palonego, wymaganej decyzją Starosty Sokólskiego oraz instrukcją obsługi oczyszczalni – co zwiększało zagrożenie bakteriologiczne na gruntach odbiorców osadów.

Przedsiębiorstwo całość wytworzonego i zneutralizowanego w latach 2011 – 2012 osadu⁴ przeznaczyło na cele przewidziane w art. 43 ust. 1 pkt 1 ustawy o odpadach,⁵ tj. rozprowadziło na gruntach służących do produkcji płodów rolnych. W procesie tym nie dochowano jednak należytej staranności, bowiem:

- nie badano reprezentatywnych próbek z całej wywożonej objętości osadów, co było niezgodne z przepisem art. 43 ust. 3 ustawy o odpadach i § 3 ust. 1-2 rozporządzenia w sprawie komunalnych osadów ściekowych. Przedsiębiorstwo opierało się na pozytywnych wynikach badań próbek osadu przeprowadzanych w cyklu półrocznym,
- u sześciu (z siedmiu) odbiorców, przed użyciem osadów, nie przeprowadzono badań gleby wymaganych przepisem art. 43 ust. 3 ustawy o odpadach i § 6 ust. 2 rozporządzenia w sprawie komunalnych osadów ściekowych. Badania tych gruntów wykonano dopiero w trakcie nawożenia odpadem lub po jego przeprowadzeniu, przy czym wszystkie badania potwierdziły dopuszczalność stosowania osadów na tych terenach,
- u pięciu (z siedmiu) odbiorców nie przestrzegano wymogów określonych w § 3 ust. 5 – 6 rozporządzenia w sprawie komunalnych osadów ściekowych w zakresie stężenia osadu, co skutkowało przekroczeniem maksymalnej dopuszczalnej dawki na hektar gruntu (dotyczyło to łącznie 2.457 Mg osadu rozprowadzonego na obszarze 23,2 ha gruntów),
- naruszono zezwolenie Starosty Sokólskiego, w części dotyczącej obszaru prowadzenia działalności, przy dostawie 414 Mg osadu (70 Mg tzw. suchej masy) do odbiorcy w gminie Sidra.

Przedsiębiorstwo nierzetelnie prowadziło dokumentację związaną z wytwarzanymi i zagospodarowywanymi komunalnymi osadami ściekowymi. Nie dysponowało kartami przekazania odpadów za lata 2011 – 2012, wymaganymi art. 36 ust. 1 i ust. 4 pkt 2 ustawy o odpadach. Karty ewidencji komunalnych osadów ściekowych oraz zbiorcze zestawienia o rodzajach i ilościach odpadów oraz sposobach ich zagospodarowania nie odpowiadały wzorom określonym w dwóch rozporządzeniach Ministra Środowiska z dnia 8 grudnia 2010 r.⁶ i nie zawierały wszystkich wymaganych danych.

⁴ Według szacunków Przedsiębiorstwa 4.018 Mg

⁵ Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. o odpadach (Dz. U. z 2010 r. Nr 185 poz. 1243 ze zm.), zwana dalej „ustawą o odpadach”. Ustawa uchylona została z dniem 23 stycznia 2013 r. - od tego dnia obowiązuje ustawa z dnia 14 grudnia 2012 r. o odpadach (Dz. U. z 2013 r. Nr 21), zwana dalej „obowiązującą ustawą o odpadach”.

⁶ Karty ewidencji komunalnych osadów ściekowych nie odpowiadały wzorowi przewidzianemu w załączniku nr 2 rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 8 grudnia 2010 r. w sprawie wzorów dokumentów stosowanych na potrzeby ewidencji odpadów (Dz. U. Nr 249 poz. 1673) – Rozporządzenie zwane dalej „rozporządzeniem w sprawie ewidencji odpadów”. Zbiorcze zestawienia danych o wytworzonych komunalnych osadach ściekowych nie odpowiadały wzorowi przewidzianemu w załączniku nr 2 rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 8 grudnia 2010 r. w sprawie zakresu informacji oraz wzorów formularzy służących do sporządzania i przekazywania zbiorczych zestawień danych o odpadach (Dz. U. Nr 249 poz. 1674) – Rozporządzenie zwane dalej „rozporządzeniem w sprawie zbiorczych zestawień”.

III. Opis ustalonego stanu faktycznego

1. Ewidencjonowanie osadów ściekowych oraz realizacja obowiązków sprawozdawczych

Opis stanu faktycznego

1.1. Przedsiębiorstwo, stosownie do przepisów art. 26 ust. 1 – 2 oraz art. 28 ust. 1 – 2 ustawy o odpadach od 17 września 2007 r. posiadało decyzję Starosty Sokólskiego zezwalającą na prowadzenie przez okres 10 kolejnych lat działalności w zakresie odzysku i transportu na terenie gminy Dąbrowa Białostocka oraz gminy Nowy Dwór⁷ ustabilizowanych komunalnych osadów ściekowych w ilości 150 ton (Mg) tzw. suchej masy rocznie. Przedsiębiorstwo zobowiązano m.in. do prowadzenia:

- odzysku odpadów z wykorzystaniem procesu R-14 (inne działania polegające na wykorzystaniu odpadów w całości lub części)⁸, a także ich ewentualnego magazynowania (do 3 lat) na terenie oczyszczalni w Dąbrowie Białostockiej.⁹ Założono, że przeróbka osadu ściekowego w celu eliminacji zagrożeń dla środowiska polegać będzie na „stabilizacji tlenowej symultanicznie z procesem oczyszczania ścieków komunalnych w komorach reaktorów biologicznych, zagęszczeniu w zbiorniku magazynowym oraz odwodnieniu w sposób mechaniczny na prasie taśmowej, a następnie higienizacji wapnem palonym”,
- transportu wyłącznie osadu ustabilizowanego (po odwodnieniu i higienizacji),
- ilościowej i jakościowej ewidencji odpadów – zgodnie z art. 36 ust. 1 ustawy o odpadach, a także sporządzania i przekazywania do Urzędu Marszałkowskiego w Białymstoku zbiorczych zestawień o rodzajach i ilościach odpadów oraz sposobach ich zagospodarowania – stosownie do art. 37 ust. 1-3 ustawy o odpadach.

Ponadto zgodnie z wymogami art. 43 ust. 4 ustawy o odpadach oraz postanowieniami decyzji Starosty Sokólskiego Przedsiębiorstwo zobowiązane było do przekazywania osobom władającym nieruchomościami, na których stosowano odpady wyniki badań osadów oraz informacji o dopuszczalności dawek przy jego stosowaniu. W związku z przewidywanym wzrostem docelowej ilości ustabilizowanych osadów (do 500 Mg suchej masy) Przedsiębiorstwo przedłożyło Staroście Sokólskiemu informację o wytwarzanych odpadach oraz o sposobach ich gospodarowania – zgodnie z art. 17 ust. 1 pkt 2 oraz art. 24 ust. 1 i 4 ustawy o odpadach. Starosta Sokółski przyjął ww. informację bez zastrzeżeń. (dowód: akta kontroli str. 4-25)

1.2. W ramach prowadzonej w latach 2011 – 2012 ewidencji osadów Spółka posiadała osiem kwartalnych kart ewidencji komunalnych osadów ściekowych – wymaganych art. 36 ust. 1 i ust. 4 pkt 1 ustawy o odpadach. Karty zawierały m.in.: nazwę i dane teleadresowe wytwórcy osadów oraz oczyszczalni ścieków, rodzaj obróbki osadów, skład, postać i właściwości osadów, a także masę przekazanych odpadów i przybliżoną lokalizację stosowania (miejscowość), powierzchnię stosowania, typ gleby oraz odbiorcę odpadów. Spółka wykazała, że w 2011 roku dostarczyła trzem odbiorcom 1.917 Mg (324 Mg suchej masy) ustabilizowanych, odwodnionych i odhigienizowanych osadów, natomiast w 2012 roku wykazano przekazanie czterem innym odbiorcom 2.101 Mg (354 Mg suchej masy) osadu. (dowód: akta kontroli str. 26-33)

1.3. Przedsiębiorstwo w wymaganym terminie (do 15 marca kolejnego roku) przekazało do Urzędu Marszałkowskiego w Białymstoku zbiorcze zestawienia danych

⁷ Obie gminy znajdują się na terenie województwa podlaskiego

⁸ Proces odzysku przewidziany w załączniku nr 5 do ustawy o odpadach

⁹ Oczyszczalnia w Różanymstoku nie posiadała jakiegokolwiek infrastruktury związanej z gospodarką osadową, a wytwarzany na tym obiekcie osad był systematycznie przewożony i odzyskiwany na terenie oczyszczalni w Dąbrowie Białostockiej w oparciu o decyzję Burmistrza Dąbrowy Białostockiej z 26 września 2006 r. (zmieniająca decyzję z 23 kwietnia 1997 roku).

o komunalnych osadach ściekowych za lata 2011 – 2012 (przyjęte bez uwag). Zestawienia zawierały m.in.: nazwę i dane teleadresowe wytwórcy osadów oraz oczyszczalni ścieków, rodzaj obróbki osadów, skład, postać i właściwości osadów, a także masę przekazanych odpadów i przybliżoną lokalizację zastosowania (miejscowość wraz z wskazaniem numerów działek), powierzchnię stosowania, typ gleby oraz odbiorcę odpadów. Dane dotyczące powierzchni gruntów, a także masy wytworzonych i zastosowanych (dostarczonych odbiorcom) osadów, zawarte w kartach ewidencji komunalnych osadów ściekowych były zgodne z danymi w zbiorczych zestawieniach. (dowód: akta kontroli str. 34-39)

*Ustalone
nieprawidłowości*

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następujące nieprawidłowości:

1. W latach 2011 – 2012 Przedsiębiorstwo nie posiadało kart przekazania odpadów, wymaganych przepisem art. 36 ust. 1 i ust. 4 pkt 2 ustawy o odpadach oraz załącznikiem nr 5 do rozporządzenia w sprawie ewidencji odpadów, bądź innych dokumentów potwierdzających dostawy osadu do osób dysponujących gruntami (na przykład umowami zawartymi w formie pisemnej). (dowód: akta kontroli str. 40)
2. Sporządzone przez Spółkę za lata 2011 – 2012 karty ewidencji komunalnych osadów ściekowych, nie odpowiadały wzorowi ww. dokumentu, określonego załącznikiem nr 2 do rozporządzenia w sprawie ewidencji odpadów. W kartach tych nie ujęto następujących danych: o ewentualnym wyizolowaniu bakterii Salmonella, wskazania celu zastosowania komunalnych osadów ściekowych, numerów kart przekazania odpadów, a także konkretnego miejsca zastosowania (z podaniem numerów działek i obrębu geodezyjnego). Ponadto, wzór ww. karty ewidencji zakładał wskazanie imienia i nazwiska lub nazwy podmiotu władającego nieruchomością gruntową, na której zastosowano osad oraz oddzielne wskazanie zawartości procentowej wapnia i magnezu w suchej masie osadów, podczas gdy we wszystkich ośmiu kartach ewidencji komunalnych osadów ściekowych Spółki z lat 2011 – 2012 odbiorców osadów określono jako „posiadaczy” oraz ujęto łączne dane procentowe dla obu tych substancji. (dowód: akta kontroli str. 26-33,41)
3. Sporządzone przez Spółkę i złożone do Urzędu Marszałkowskiego zbiorcze zestawienia danych o komunalnych osadach ściekowych, za lata 2011 – 2012, nie odpowiadały wzorowi ww. dokumentu, określonego załącznikiem nr 2 do rozporządzenia w sprawie zbiorczych zestawień, stąd w zestawieniach tych nie podano: danych o ewentualnym wyizolowaniu bakterii Salmonella oraz konkretnego miejsca zastosowania osadów (z podaniem obrębu geodezyjnego). Ponadto wzór ww. zbiorczego zestawienia zakładał wskazanie imienia i nazwiska lub nazwy podmiotu władającego nieruchomością gruntową; na której zastosowano osad, podczas gdy w zbiorczych zestawieniach za lata 2011 – 2012 odbiorców osadów określono jako „posiadaczy”. (dowód: akta kontroli str. 34-37,42)

Według Kierownika Zakładu Wodociągów i Kanalizacji Spółki brak kart przekazania odpadów oraz jakichkolwiek innych dokumentów potwierdzających fakt przekazania osadów wynikał z obaw odbiorców o możliwość nałożenia ewentualnych sankcji przez Agencję Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa, natomiast brak wszystkich wymaganych danych w kartach ewidencji komunalnych osadów ściekowych i zbiorczych zestawieniach wynikał z przeoczenia zmiany przepisów. (dowód: akta kontroli str. 40-42)

*Uwagi dotyczące
badanej działalności*

NIK zwraca uwagę, że brak podpisanych umów z władającymi gruntami rolnymi może utrudniać egzekwowanie ustaleń, dotyczących stosowania na tych gruntach osadów ściekowych oraz dochodzenie ewentualnych roszczeń z tego tytułu.

Najwyższa Izba Kontroli ocenia negatywnie prowadzenie przez Spółkę ewidencji komunalnych osadów ściekowych i realizację obowiązków sprawozdawczych w tym zakresie.

2. Postępowanie z wytworzonymi osadami ściekowymi

2.1. Obie eksploatowane przez Przedsiębiorstwo w latach 2011 – 2012 oczyszczalnie ścieków (w Dąbrowie Białostockiej i Różanymstoku) zneutralizowały odpowiednio: 447 tys. m³ oraz 448 tys. m³ ścieków komunalnych. Na koniec 2012 roku z systemu kanalizacyjnego korzystało około sześciu tysięcy mieszkańców aglomeracji Dąbrowy Białostockiej, kolejne 0,9 tys. mieszkańców obsługiwane były taborem asenizacyjnym (nieczystości dowożono wyłącznie do oczyszczalni w Dąbrowie Białostockiej), zaś 0,1 tys. mieszkańców posiadało indywidualne systemy oczyszczania (przydomowe oczyszczalnie ścieków). Dodatkowym źródłem osadu dostarczanym do oczyszczalni w Dąbrowie Białostockiej były dostawy płynnego osadu z podczyszczalni zakładowej jednego z miejscowych podmiotów gospodarczych (na podstawie umowy z 1 lutego 2007 r.).¹⁰

Szczegółowe dane w tym zakresie przedstawiono w poniższym zestawieniu:

Lp.	Wyszczególnienie	Lata	
		2011	2012
1	2	3	4
1	Równoważna liczba mieszkańców (RLM) w aglomeracji (na 31 grudnia) oraz wydajność oczyszczalni w Dąbrowie Białostockiej	8.465 10.000	8.371 10.000
1.1	RLM wg danych KZGW z realizacji KPOŚK	15.000	15.000
2	liczba mieszkańców korzystających z systemu kanalizacyjnego (na 31 grudnia)	5.961	5.953
3	liczba mieszkańców obsługiwanych przez tabor asenizacyjny stan na 31 grudnia	966	889
4	ilość oczyszczanych ścieków komunalnych ogółem w ciągu roku, w tys. m ³ /r.	447,0	448,0
4.1.	w tym ścieków dowożonych wozami asenizacyjnymi w tys. m ³ /r.	1,0	1,0
5	masa osadów ustabilizowanych i zagęszczonych po procesie mechanicznego odwodnienia powstająca w oczyszczalni w Mg/rok i przekazana na następujące cele:	1.917,0	2.101,0
5.1.	w rolnictwie, rozumianym jako uprawa wszystkich płodów rolnych wprowadzanych do obrotu handlowego, włączając w to uprawy przeznaczane do produkcji pasz w Mg:	1.917,0	2.101,0
6	masa osadów przeliczona na suchą masę powstająca w oczyszczalni w Mg/rok i przekazana na następujące:	324,0	354,0
6.1.	w rolnictwie, rozumianym jako uprawa wszystkich płodów rolnych wprowadzanych do obrotu handlowego, włączając w to uprawy przeznaczane do produkcji pasz w Mg:	324,0	354,0
7.1.	Wskaźnik masy osadów (mechanicznie odwodnionych) do ilości oczyszczanych ścieków – wiersz [5 : 4] w kg/m ³ :	4,29	4,69
7.2.	Wskaźnik masy osadów przeliczonych na suchą masę do ilości oczyszczanych ścieków – wiersz [6 : 4] w kg/m ³ :	0,73	0,79
7.3.	Średnie uwodnienie osadów po mechanicznym odwodnieniu w %:	83,1%	83,2%
8.	Masa magazynowanych osadów na terenie oczyszczalni na dzień 31 grudnia w Mg:	0,0	0,0

(dowód: akta kontroli str.43-79)

2.2. Przedsiębiorstwo nie korzystało z urządzenia wagowego służącego do bieżącej weryfikacji masy wytwarzanych i stosowanych na gruntach rolnych osadów ściekowych. Zdaniem Prezesa Zarządu Spółki Celiny Rudzińskiej dotychczasowy sposób monitorowania masy wytwarzanych odpadów oparty był na szacunkach (rejestracji ilości transportów opuszczających oczyszczalnię i uwzględnianiu ich pojemności), ponieważ do tej pory nie prowadzono sprzedaży komunalnych osadów ściekowych. Opierając się wyłącznie na tych szacunkach Przedsiębiorstwo wykazywało również dane

¹⁰ W latach 2011 – 2012 na podstawie umowy do oczyszczalni w Dąbrowie Białostockiej dowieziono odpowiednio: 2.389 m³ i 2.505 m³ płynnego osadu.

w kartach ewidencji i zbiorczych zestawieniach danych o komunalnych osadach ściekowych za lata 2011 – 2012.

(dowód: akta kontroli str. 26-39,87-92,107,130-133,151-154)

2.3. Analiza dokumentacji oraz oględziny obu eksploatowanych przez Przedsiębiorstwo oczyszczalni ścieków wykazały m.in., że:

- ścieki komunalne trafiające na oczyszczalnię w Dąbrowie Białostockiej (dostarczane siecią oraz taborem asenizacyjnym przez tzw. punkt zlewny) były zgodnie z instrukcją obsługi, oczyszczane mechanicznie oraz biologicznie, a do odwadniania osadu wykorzystywano instalację z prasą taśmową. Oczyszczalnia wyposażona była w urządzenia służące procesowi higienizacji, w szczególności w dawkownik wapna palonego oraz mieszalnik. Na terenie oczyszczalni zlokalizowano również zadaszoną, utwardzoną i obudowaną z trzech stron wiatę składową – przewidzianą do czasowego magazynowania zneutralizowanego osadu,¹¹
- ścieki komunalne trafiające do oczyszczalni w Różanymstoku (dostarczane wyłącznie siecią kanalizacyjną) były oczyszczane mechanicznie i biologicznie, przy czym nie dysponowano jakimkolwiek dokumentem (np. instrukcją), określającym zasady technologiczne, dotyczące obsługi oczyszczalni. Według Kierownika Zakładu Wodociągów i Kanalizacji Spółki oczyszczalnia ta przejęta została kilkanaście lat temu od poprzedniego eksploatatora bez ww. dokumentacji, zaś dotychczasowe próby zlokalizowania tego typu obiektu w celu odtworzenia dokumentacji okazały się nieskuteczne. Wyniki przeprowadzonych badań ścieków (przeprowadzone w akredytowanym laboratorium), nie wykazały zagrożeń ekologicznych ze strony tego obiektu.

Oczyszczalnia w Różanymstoku nie posiadała również jakichkolwiek urządzeń służących przeróbce osadu nadmiernego bądź jego magazynowaniu. Zdaniem Kierownika Zakładu Wodociągów i Kanalizacji Spółki gromadzący się na oczyszczalni nadmierny osad w celu jego dalszej przeróbki i neutralizacji każdorazowo przewożony był wozem asenizacyjnym (2-3 razy do roku) do oczyszczalni w Dąbrowie Białostockiej.

(dowód: akta kontroli str. 25,87-150,255-264)

2.4. Według danych Przedsiębiorstwa całość ustabilizowanych, odwodnionych i odhigienizowanych komunalnych osadów ściekowych, tj. szacunkowe 1.917 Mg (324 Mg suchej masy) w 2011 roku oraz 2.101 Mg (354 Mg suchej masy) w 2012 roku została wykorzystana w rolnictwie (do uprawy płodów rolnych wprowadzonych do obrotu handlowego) – stosownie do art. 43 ust. 1 pkt 1 ustawy o odpadach. Osady z oczyszczalni były wywożone na grunty rolne, położone na terenie gminy Dąbrowa Białostocka oraz Sidra.¹²

(dowód: akta kontroli str. 26-37,43-44,155-178)

2.5. Komunalne osady ściekowe wywożono na grunty bezpośrednio po przeróbce w oczyszczalni w Dąbrowie Białostockiej, tj. bez składowania w wiacie magazynowej.

(dowód: akta kontroli str. 26-37,43-44,155-179)

¹¹ W trakcie oględzin na terenie oczyszczalni w Dąbrowie Białostockiej trwały roboty budowlane związane z rozpoczętą inwestycją polegającą na rozbudowie infrastruktury gospodarki osadowej. W wyniku ww. inwestycji dotychczasowe rozwiązania technologiczne w zakresie odwadniania i higienizacji osadu mają zostać zastąpione metodami wydajniejszymi. Założono m.in.: wykorzystanie autotermicznej stabilizacji osadów w technologii ATSO (zapewniającej stabilizację i pasteryzację osadów opartą na redukowaniu substancji organicznych przez aerobowe mikroorganizmy), mechaniczne zagęszczanie i odwadnianie za pomocą wirówek, a także wykonanie instalacji uzdatniającej uciążliwe zapachy. W założeniach modernizacja umożliwi również częściowe odzyskiwanie energii cieplnej oraz jej późniejsze wykorzystanie na potrzeby oczyszczalni. Łączny koszt inwestycji oszacowany został na 5.750 tys. zł, a jej zakończenie przewidziano na koniec października 2013 roku.

¹² Obie gminy znajdują się na terenie województwa podlaskiego

2.6. W latach 2011 – 2012 Przedsiębiorstwo zgodnie z § 5 ust. 2 pkt 1 rozporządzenia w sprawie komunalnych osadów ściekowych czterokrotnie zleciło przeprowadzenie badań laboratoryjnych zneutralizowanych osadów z oczyszczalni w Dąbrowie Białostockiej. I tak:

- próbki osadu pobierano w cyklu półrocznym (w dniach 23 czerwca 2011 r., 2 grudnia 2011 r., 16 czerwca 2012 r. oraz 26 listopada 2012 r.), a następnie poddawano analizom fizyko–chemicznym¹³ oraz bakteriologicznym i parazytologicznym¹⁴ w laboratoriach Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska w Białymstoku oraz Katedry Technologii w Inżynierii i Ochronie Środowiska Politechniki Białostockiej,
- według autorów opracowań (biegłych w zakresie sporządzania ocen oddziaływania na środowisko z listy Wojewody Podlaskiego) pobór materiału, zakres i metodyka badań wykonane zostały zgodnie z wymogami rozporządzenia w sprawie komunalnych osadów ściekowych. W raportach podawano dzień oraz masę pobranego do badań osadu, a także szczegóły zastosowanych metod referencyjnych, natomiast nie wskazywano osób przeprowadzających pobór. Zdaniem Kierownika Zakładu Wodociągów i Kanalizacji Spółki pobór próbek osadu wykonywany był przez niego osobiście w oparciu o ustne wytyczne ww. autorów badania,
- we wszystkich czterech przypadkach zdaniem autorów opracowań zbadane osady spełniały warunki do zastosowania ich w rolnictwie. Nie stwierdzono bakterii rodzaju *Salmonella* oraz żywych jaj pasożytów jelitowych, zaś poziom zawartości metali ciężkich był kilkakrotnie niższy od dopuszczalnych.

Spółka dysponowała także wynikami analogicznego badania próbek osadu z podczyszczalni zakładowej podmiotu gospodarczego dostarczającego odpad do oczyszczalni w Dąbrowie Białostockiej¹⁵. Biegli stwierdzili spełnianie przez osad warunków do jego stosowania w rolnictwie. (dowód: akta kontroli str. 181-210,267)

*Ustalone
nieprawidłowości*

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następujące nieprawidłowości:

1. W latach 2011 – 2012 Przedsiębiorstwo nie korzystało z zalegalizowanego urządzenia wagowego, co uniemożliwiało ustalenie rzeczywistej masy zneutralizowanego osadu oraz określenie właściwych dawek stosowania osadu na gruntach rolnych. Przedsiębiorstwo opierało się wyłącznie na wyliczeniach szacunkowych. (dowód: akta kontroli str. 26-39,87-92,130-133,151-154)
2. W latach 2011 – 2012 wytwarzany na oczyszczalni w Dąbrowie Białostockiej odpad wywożono do odbiorców na bieżąco (w szczególności od grudnia do marca), nie zapewniając przy tym równomiernego rozpraszania odpadu na powierzchni gruntu i jego niezwłocznego wymieszania z gruntem – mimo takiego warunku przewidzianego przepisem § 4 ust. 3-4 rozporządzenia w sprawie komunalnych osadów ściekowych oraz wbrew postanowieniom instrukcji obsługi oczyszczalni przewidującym stosowanie osadów od kwietnia do listopada. Według danych zawartych w kartach ewidencji komunalnych osadów ściekowych, w okresie od stycznia do marca oraz w grudniu 2011 roku Przedsiębiorstwo wywiozło łącznie 534 Mg (90 Mg suchej masy) osadów, zaś w analogicznym okresie 2012 roku – 571 Mg (96 Mg suchej masy) osadów. W trakcie przeprowadzonych w dniu 25 marca

¹³ Badanie obejmowało weryfikację: zawartości metali ciężkich (ołowiu, rtęci, miedzi, kadmu, niklu, cynku oraz chromu) oraz wartości nawozowych (wapnia, magnezu, azotu ogólnego i amonowego, fosforu ogólnego, potasu, sodu), a także uwodnienia i składu procentowego substancji organicznych

¹⁴ Badanie obejmowało weryfikację obecności bakterii chorobotwórczych z rodzaju *Salmonella* oraz żywych jaj pasożytów jelitowych

¹⁵ Próbkę osadu pobrana została w dniu 26 listopada 2012 r.

2013 r. oględzin oczyszczalni ścieków w Dąbrowie Białostockiej w wiacie magazynowej nie składowano osadów.

(dowód: akta kontroli str. 26-33,87-90,93-108,165-166,177-179)

3. Przedsiębiorstwo nie przestrzegało postanowień decyzji Starosty Sokólskiego z 17 września 2007 r. oraz instrukcji obsługi oczyszczalni ścieków w Dąbrowie Białostockiej w zakresie poddawania komunalnego osadu ściekowego procesowi ciągłej higienizacji wapnem palonym. W trakcie oględzin oczyszczalni¹⁶ stwierdzono, że nie były włączone urządzenia węzła higienizacyjnego (dawkownik wapna palonego oraz mieszalnik wapna z osadem).

(dowód: akta kontroli str. 7-10,87-108,128-129)

4. Przedsiębiorstwo nie przestrzegało obowiązku wynikającego z art. 43 ust. 3 ustawy o odpadach i § 3 ust. 1-2 rozporządzenia w sprawie komunalnych osadów ściekowych, dotyczącego badania reprezentatywnych próbek z całej wywożonej na grunty rolne objętości osadów. Ponadto opierano się na pozytywnych wynikach badań próbek osadu przeprowadzanych w cyklu półrocznym i nie dysponowano wiarygodnymi danymi dotyczącymi masy osadów zbadanych i nieprzebadanych.

(dowód: akta kontroli str. 26-33,183-211)

Zdaniem Kierownika Zakładu Wodociągów i Kanalizacji Spółki powodem całorocznego wywożenia osadów (bez składowania) była ich półpłynna konsystencja, która uniemożliwiała okresowe przechowywanie odpadu, natomiast przyczyną wyłączenia urządzeń węzła higienizacyjnego była nieuszczelnienie instalacji, skutkująca zbrylaniem się wapna i zapychaniem dozownika. Kierownik Zakładu Wodociągów i Kanalizacji Spółki wyjaśnił także, że komunalny osad ściekowy badany był z częstotliwością przewidzianą dla tego typu oczyszczalni, a wyniki badań wskazywały na istotnie niższe poziomy występowania zanieczyszczeń w stosunku do dopuszczalnych. Dodał również, że możliwość badania każdej partii przed wywiezieniem stworzona zostanie dzięki prowadzonej inwestycji (zwiększeniu wydajności procesu odwodnienia) i okresowemu składowaniu osadów w wiacie.

(dowód: akta kontroli str. 128,179,211)

Ocena częściowa

Najwyższa Izba Kontroli ocenia negatywnie sposób postępowania z wytworzonymi osadami ściekowymi.

3. Zagospodarowanie osadów ściekowych

Opis stanu faktycznego

3.1. W latach 2011 – 2012 wszystkie wytworzone osady ściekowe zostały poddane odzyskowi i zastosowane do nawożenia gleb na terenie gminy Dąbrowa Białostocka i gminy Sidra, tj. na terenie województwa, na którym zostały wytworzone – stosownie do wymagań art. 9 ust. 3 ustawy o odpadach. Miejscami wywieżenia osadu były przede wszystkim grunty klasy IV (38,2 ha), a pozostałe 16 ha stanowiły grunty klas V i VI (we wszystkich przypadkach grunty obsiewane były zbożem). Z informacji uzyskanych z obu Urzędów Gmin (Dąbrowa Białostocka i Sidra) wynikało, że nieruchomości te nie były położone na obszarach objętych jakąkolwiek formą ochrony przyrody.

(dowód: akta kontroli str. 26-33,43-44,155-160,180)

3.2. W latach 2011 – 2012 Przedsiębiorstwo dwukrotnie zleciło przeprowadzenie badań laboratoryjnych próbek gruntów wykorzystywanych lub przewidzianych do wykorzystania przy zagospodarowaniu osadów z oczyszczalni w Dąbrowie Białostockiej. I tak:

- próbki gleby pobierano corocznie (na przełomie listopada i grudnia 2011 oraz 2012 roku), a następnie poddawano analizom¹⁷ w laboratoriach Wojewódzkiego

¹⁶ Oględziny przeprowadzono w dniach 25 marca i 8 kwietnia 2013 r.

¹⁷ Badanie obejmowało weryfikację odczynu oraz zawartości metali ciężkich (ołowiu, rtęci, miedzi, kadmu, niklu, cynku oraz chromu), a także fosforu przyswajalnego

Inspektoratu Ochrony Środowiska w Białymstoku oraz Katedry Technologii w Inżynierii i Ochronie Środowiska Politechniki Białostockiej,

- według autorów opracowań (biegłych w zakresie sporządzania ocen oddziaływania na środowisko z listy Wojewody Podlaskiego) pobór materiału, zakres i metodyka badań wykonane zostały zgodnie z wymogami rozporządzenia w sprawie komunalnych osadów ściekowych. W raportach wskazano, iż pobór próbek gleby wykonywał Kierownik Zakładu Wodociągów i Kanalizacji Spółki,
- w przypadku wszystkich siedmiu odbiorców osadu w próbkach gleby nie stwierdzono przekroczeń zawartości badanych substancji.

(dowód: akta kontroli str. 210,218-250,253-254,265-266)

3.3. Przedsiębiorstwo nie dysponowało pisemnymi potwierdzeniami przekazania dysponentom gruntów; na których stosowano odpad wyników badań osadów oraz informacji o stosowanych dawkach, o których mowa w art. 43 ust. 4 ustawy o odpadach. Wszyscy trzej przesłuchani w charakterze świadka odbiorcy potwierdzili otrzymanie od przedstawicieli Spółki ww. informacji w formie ustnej.

(dowód: akta kontroli str. 165-166,171-172,177-178,251)

3.4. Ogłędziny trzech (z siedmiu) gruntów, na które w latach 2011 – 2012 wywożono, osady ściekowe wykazały, że przy ich stosowaniu przestrzegano zakazów określonych w art. 43 ust. 6 ustawy o odpadach oraz wymogu zawartego w § 4 rozporządzenia w sprawie komunalnych osadów ściekowych.

(dowód: akta kontroli str. 161-164,167-170,173-176)

3.5. W latach 2011 – 2012 Spółka nie wytwarzała z osadów ściekowych kompostu lub nawozów.

(dowód: akta kontroli str. 26-33,43-44)

3.6. W okresie objętym kontrolą nie przekazywano osadów do dostosowania gruntów do określonych potrzeb wynikających z planów gospodarki odpadami, planów zagospodarowania przestrzennego lub decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu.

(dowód: akta kontroli str. 26-33,43-44)

3.7. Spółka w latach 2011 – 2012 nie przekazywała również osadów do rekultywacji terenów, w tym gruntów na cele rolne.

(dowód: akta kontroli str. 26-33,43-44)

3.8. Wytworzone przez Przedsiębiorstwo osady ściekowe były wykorzystywane wyłącznie do nawożenia gruntów, a tym samym nie przekazywano ich na składowiska oraz nie poddawano ich termicznemu przekształcaniu.

(dowód: akta kontroli str. 26-33,43-44)

*Ustalone
nieprawidłowości*

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następujące nieprawidłowości:

1. Wbrew przepisom art. 43 ust. 3 ustawy o odpadach i § 6 ust. 2 rozporządzenia w sprawie komunalnych osadów ściekowych, w sześciu (z siedmiu) przypadkach nie przeprowadzono badań gruntów przed stosowaniem na nich osadów. I tak na działkę:
 - nr 70 na kolonii Osmołowszczyzna osady wywożono od stycznia do kwietnia 2011 r., a badania wykonano dopiero w grudniu 2011 r., tj. po 8 – 11 miesiącach po ich zastosowaniu,
 - nr 334/2 w Dąbrowie Białostockiej osady wywożono od maja do września 2011 r., podczas gdy badania gruntu przeprowadzono dopiero w grudniu 2011 r., tj. po 3-7 miesiącach po ich zastosowaniu,

- nr 162, 228 i 229 w Racewie osady wywożono od października do grudnia 2011 r., tymczasem badania wykonano dopiero w grudniu 2011 r., tj. dwa miesiące po rozpoczęciu stosowania,
- nr 522 w Dąbrowie Białostockiej osady wywożono od stycznia do lutego 2012 r., a badania przeprowadzono dopiero w grudniu 2012 r., tj. po 10-11 miesiącach po ich zastosowaniu,
- nr 80 w Jacznie osady wywożono od lipca do sierpnia 2012 r., tymczasem badania wykonano dopiero w grudniu 2012 r., tj. po 4-5 miesiącach po zastosowaniu,
- nr 13/1 i 13/6 w Dąbrowie Białostockiej osady wywożono od września do grudnia 2012 r., a badania przeprowadzono dopiero w grudniu 2012 r., tj. trzy miesiące po rozpoczęciu stosowania.

W rezultacie, przed zastosowaniem osadów nie posiadano rozeznania, czy grunty te spełniają warunki określone w załączniku nr 2 do rozporządzenia w sprawie komunalnych osadów ściekowych. (dowód: akta kontroli str. 26-33,254,265-266)

2. W latach 2011 – 2012 do pięciu (z siedmiu) odbiorców wywieziono łącznie 2.457 Mg (415 Mg suchej masy) osadu, przekraczając tym samym maksymalne dopuszczalne dawki. Na jeden hektar dostarczono bowiem od 14 Mg do 24 Mg suchej masy osadu, podczas gdy dopuszczalna skumulowana dawka przewidziana dla tej powierzchni w § 3 ust. 6 rozporządzenia w sprawie komunalnych osadów ściekowych, wynosiła 9 Mg suchej masy (na 3 lata). I tak na działkę:
 - nr 70 o pow. 4 ha na kolonii Osmołowszczyzna, od stycznia do kwietnia 2011 r. wywieziono 527 Mg osadu (89 Mg suchej masy), podczas gdy maksymalna dawka dla tej powierzchni w okresie trzech lat wynosiła 36 Mg suchej masy,
 - nr 334/2 o pow. 10 ha w Dąbrowie Białostockiej od maja do września 2011 r. wywieziono 976 Mg osadu (165 Mg suchej masy), podczas gdy maksymalna dawka dla tej powierzchni w okresie trzech lat wynosiła 90 Mg suchej masy,
 - nr 162, 228 i 229 o łącznej pow. 5 ha w Racewie od października do grudnia 2011 r. wywieziono 414 Mg osadu (70 Mg suchej masy), podczas gdy maksymalna dawka dla tej powierzchni w okresie trzech lat wynosiła 45 Mg suchej masy,
 - nr 522 o pow. 1,7 ha w Dąbrowie Białostockiej od stycznia do lutego 2012 r. wywieziono 184 Mg osadu (31 Mg suchej masy), podczas gdy maksymalna dawka dla tej powierzchni w okresie trzech lat wynosiła 15,3 Mg suchej masy,
 - nr 80 o pow. 2,5 ha w Jacznie od lipca do sierpnia 2012 r., wywieziono 356 Mg osadu (60 Mg suchej masy), podczas gdy maksymalna dawka dla tej powierzchni w okresie trzech lat wynosiła 22,5 Mg suchej masy.
 (dowód: akta kontroli str. 26-33,151-156,251,294-297)
3. Spółka zgodnie z danymi zawartymi w kartach ewidencji komunalnych osadów ściekowych, całość wytworzonych i poddanych obróbce w okresie od października do grudnia 2011 roku osadów, tj. 414 Mg (70 Mg suchej masy) wywiozła do odbiorcy w gminie Sidra. Stanowiło to naruszenie decyzji Starosty Sokólskiego z 17 września 2007 r. zezwalającej na odzysk i transport odpadów wyłącznie na terenie gminy Dąbrowa Białostocka i gminy Nowy Dwór.
 (dowód: akta kontroli str. 7-10,26-33,159-160,252)

Zdaniem Kierownika Zakładu Wodociągów i Kanalizacji Spółki powodem nieprzeprowadzenia u większości odbiorców badań gruntów przed zastosowaniem osadów, a także przekraczania maksymalnych dopuszczalnych dawek był dobry skład osadu, który nie zakłócał prawidłowej gospodarki rolnej i warunków glebowych. Przyczyną wywiezienia osadu do gminy Sidra, mimo nie posiadania zezwolenia na ten obszar była natomiast pomyłka wynikająca z lokalizacji gruntów na pograniczu trzech gmin. (dowód: akta kontroli str. 251-254)

Najwyższa Izba Kontroli ocenia negatywnie działalność Przedsiębiorstwa w zakresie zagospodarowania osadów ściekowych.

4. Realizacja wniosków pokontrolnych

W latach 2011 – 2012 Spółka nie była kontrolowana przez NIK. W trakcie jedynej w tym okresie kontroli związanej z zagospodarowaniem komunalnych osadów ściekowych, Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Białymstoku stwierdził, że na gruncie jednego z odbiorców nie został rozproszony osad (częściowo nadal zalegał na powierzchni). Zalecenie w tym zakresie zrealizowano w trakcie kontroli WIOŚ.

(dowód: akta kontroli str. 277-284)

IV. Wnioski

Wnioski pokontrolne

Przedstawiając powyższe oceny i uwagi wynikające z ustaleń kontroli, Najwyższa Izba Kontroli, na podstawie art. 53 ust. 1 pkt 5 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli¹⁸, wnosi o:

- 1) rzetelne prowadzenie ewidencji komunalnych osadów ściekowych, w tym dokumentowanie procesu przekazywania osadów odbiorcom,
- 2) przekazywanie Marszałkowi Województwa wszystkich danych o wytwarzanych odpadach i o gospodarowaniu odpadami,
- 3) badanie osadów ściekowych oraz gruntów na których mają być one stosowane przed ich wykorzystaniem – zgodnie z art. 96 ust. 6 obowiązującej ustawy o odpadach,
- 4) bieżące stabilizowanie oraz prawidłowe dawkowanie osadu, stosownie do wymogów art. 96 ust. 4 obowiązującej ustawy o odpadach oraz instrukcji obsługi oczyszczalni w Dąbrowie Białostockiej,
- 5) zapewnienie stosowania komunalnych osadów ściekowych zgodnie z wymogami § 4 ust. 3 – 4 rozporządzenia w sprawie komunalnych osadów ściekowych,
- 6) przestrzeganie obszaru działalności wyznaczonego decyzją Starosty Sokólskiego.

V. Pozostałe informacje i pouczenia

Prawo zgłoszenia zastrzeżeń

Wystąpienie pokontrolne zostało sporządzone w dwóch egzemplarzach; jeden dla kierownika jednostki kontrolowanej, drugi do akt kontroli.

Zgodnie z art. 54 ustawy o NIK kierownikowi jednostki kontrolowanej przysługuje prawo zgłoszenia na piśmie umotywowanych zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, w terminie 21 dni od dnia jego przekazania. Zastrzeżenia zgłasza się do dyrektora Delegatury Najwyższej Izby Kontroli w Białymstoku.

Obowiązek poinformowania NIK o sposobie wykorzystania uwag i wykonania wniosków

Zgodnie z art. 62 ustawy o NIK proszę o poinformowanie Najwyższej Izby Kontroli, w terminie 30 dni od otrzymania wystąpienia pokontrolnego, o sposobie wykonania wniosków pokontrolnych oraz o podjętych działaniach lub przyczynach niepodjęcia tych działań.

¹⁸ Dz. U. z 2012 r., poz. 82 ze zm. Ustawa zwana dalej „ustawą o NIK”

W przypadku wniesienia zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, termin przedstawienia informacji liczy się od dnia otrzymania uchwały o oddaleniu zastrzeżeń w całości lub zmienionego wystąpienia pokontrolnego.

Białystok, dnia 7 maja 2013 r.

Kontroler
Adrian Gosk
St. inspektor k. p.

.....
podpis

DYREKTOR DELEGATURY
Najwyższej Izby Kontroli
z up. WICEDYREKTOR
Marian Minkiewicz

.....
podpis